

ПРОБЛЕМА ІНТЕГРАЦІЇ ВПО: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Проблема інтеграції внутрішніх переселенців актуалізувалася для України у 2014 році у результаті політичних подій – анексії Криму та початку збройної агресії з боку Російської Федерації на Сході України. Але повномасштабне вторгнення спричинило різке збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, деякі з них були змушені змінювати місце проживання вдруге. Саме тому міжнародний досвід та успішні кейси як ніколи є актуальними для України.

Проблемам соціальної підтримки ВПО та їх інтеграції присвячені численні публікації, зокрема міжнародний досвід актуалізують Проскурєнко Н. [3; 4] та Балуєва О. і Аракєлова І. [1]. У контексті досліджень соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб автори також звертаються до світового досвіду та статистики – Гусак Н., Семигіна Т. та Трухан С. [2; 5].

Особливостями переміщення населення внаслідок військових конфліктів є більш довготривалий термін перебування поза межами власного дому. Крім того, серед таких переселенців доволі високий відсоток тих, хто не повернеться назад навіть після завершення бойових дій. Перш за все причинами цих явищ є безпекова ситуація, яка не є сталою у більшості заморожених конфліктів. Певний відсоток переселенців не має куди повертатися внаслідок руйнування будинків та цілих міст і отримуючи компенсацію від держави – купують житло у регіоні перебування. Саме тому важливо не лише забезпечити тимчасове перебування переселенців, а й налагодити їх соціалізацію, доступ до соціального забезпечення, медичних та освітніх послуг, працевлаштування, тощо.

За підрахунками міжнародних організацій кількість переміщених осіб у світі постійно зростає. На 2021 рік була зафіксована цифра 60 мільйонів людей [3], у 2023 році – вже 110 мільйонів [4]. Європейські країни вже мають досвід роботи з тимчасовими та постійними мігрантами, для обох цих категорій проблема інтеграції

є надзвичайно актуальною, але не весь європейський досвід може бути використаний в Україні, адже він має свої особливості.

Семигіна Т., Гусак Н. та Трухан С. класифікують наявні міжнародні програми з соціальної роботи з вимушено переміщеними особами на загальні та специфічні. До першої групи автори відносять такі, що «стосуються наявних умов (представництво інтересів, аустріч-робота, гуманітарна допомога, охорона здоров'я, покращення наявних умов життя); попереднього досвіду людей (консультування при травмі, реабілітація, підтримка, соціальні та рекреаційні програми); ситуації в групі (самодопомога, розвиток громад, побудова стосунків у громаді); майбутніх потреб (освіта, розвиток навичок і розбудова громад, формування наступних поколінь у таборах)» [5, с. 66]. Натомість друга група програм на їх думку є більш специфічними та повинні враховувати індивідуальні потреби та особливості переселенців та стосуються: «сім'ї та окремих її членів (навчальні та психосоціальні програми для дітей, послуги для жінок, послуги для сімей, програми возз'єднання сімей, специфічні програми окремих країн); специфічних потреб (репатріація та реінтеграція, інтеграція, права людини, орієнтація у нормативному полі)» [5, с. 66]. Аналізуючи міжнародну правову базу, програми підтримки, державні структури з підтримки ВПО, цей колектив авторів приходять до висновку, що Україні ще далеко до міжнародного рівня соціальної роботи з переселенцями, державні послуги у цій галузі є досить декларативними, а функції соціальних працівників дуже часто переймають на себе психологи первинної ланки допомоги [2, с. 164].

Тож які саме елементи міжнародного досвіду будуть корисними в українському соціумі? Цікавим для України є досвід країн колишньої Югославії, зокрема Сербії, Хорватії, Албанії, Косово – бойові дії там були інтенсивними, а переміщення населення досить активним. Хоча міграції і переселення відбувалися у більшості за етнічною ознакою, але практика інтеграції переселенців в соціально-економічні процеси досить багата. Наприклад, на думку Балусєва О та Аракелової І. для України потрібен досвід на зразок сербської національної програми «з покращення умов проживання, якості життя та повернення переселенців до країн, звідки вони втекли, адже бойові дії там давно припинилися» [1]. Хорватія свого часу виступала таким

собі європейським хабом – там тимчасово зупинялися переселенці на шляху до Європейського Союзу. І місцева влада, і населення мають високий рівень організованості, емпатії та традиції допомоги біженцям [3].

Досвід роботи з ВПО у Грузії багато в чому резонує з українським. За довгий період в 15 років грузинська влада спрямовувала більше зусиль на повернення переселенців додому, ніж на реальну інтеграцію у громади. Але країна і досі має окуповані території, а кількість внутрішньо переміщених осіб становить близько 300 тисяч. Останнім часом державна політика зазнає змін та налаштована на конструктивне ставлення до ВПО та їх інтеграції у новому місці проживання. Як зазначають експерти, Україні варто скористатися деякими елементами грузинського кейсу. Наприклад інтеграція більш успішно проходить у невеликих громадах, ніж у великих містах з компактним розселенням ВПО. В українському вимірі це могло би реанімувати ряд дрібних населених пунктів з відповідними галузями господарства, передусім у західних областях. Крім того, грузинські колеги радять «багатовимірний підхід» [4], за якого зусилля з інтеграції ВПО спрямовуються в усіх сферах життя переселенців, а не в якійсь одній.

Подібний до грузинського є досвід роботи з внутрішніми переселенцями в Азербайджані. Перші п'ять років збройного конфлікту влада взагалі не звертала увагу на проблему ВПО, їх статусу та забезпечення мінімальних потреб. Але, коли конфлікт затягнувся у часі, почала формуватися певна державні візія міграційної політики та з'явилося відповідне законодавство. Загалом, починаючи з 1992 року Азербайджан має внутрішню проблему інтеграції ВПО та зміг досягти певних успіхів у впровадженні соціальної підтримки та забезпечення комплексу соціальних послуг переселенцям. Після прийняття державної програми житлової підтримки та підвищення рівня зайнятості для біженців у 2004 році ситуація значно покращилася, але робота продовжується і по сьогоднішній день, бо головне завдання держави – створення відповідної інфраструктури, шкіл, лікарень, житла, для комплексного забезпечення потреб ВПО [1].

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що Україна гостро потребує не лише фінансів на утримання та соціальне забезпечення внутрішньо переміщених

осіб, а й достатньо дієвої стратегії національної міграційної політики із залученням результатів успішних кейсів міжнародної практики роботи з вимушеними переселенцями. Ряд країн світу вже пережили подібні процеси, вони мали певні національні особливості, але і певні загальні тенденції. Залучення міжнародних експертів, міжнародних міграційних організацій дозволить Україні подолати міграційну кризу та знайти оптимальний баланс між інтеграцією ВПО та майбутнім поверненням цих людей додому.

Література

1. Балусева О., Аракелова І. Шляхи вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб: міжнародний досвід. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 12. 2015. http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2015/4.pdf
2. Гусак Н., Семигіна Т., Трухан С. Стратегії і виклики соціальної роботи із внутрішньо переміщеними особами. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Випуск 2(22). 2014. С. 161-167.
3. Проскурєнко Н. Інтеграція вимушених переселенців: європейський досвід і український контекст. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/02/22/7156509/> (дата звернення: 22.10.2023).
4. Проскурєнко Н. Інтеграція переселенців: як закордонний досвід може допомогти Україні? Кейс Грузії. URL: <https://shotam.info/intehratsiia-pereselentsiv-iaak-zakordonnyy-dosvid-mozhe-dopomohy-ukraini-keys-hruzii/> (дата звернення: 22.10.2023).
5. Семигіна Т., Гусак Н., Трухан С. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб. *Український соціум*. 2015. № 2(53). С. 65-72.

Соляник С.Ф.

*Київський університет інтелектуальної власності
та права Національного університету "Одеська юридична академія"*

ЗНАЧЕННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

XXI століття, це століття бурхливого розвитку науки і техніки та широкого використання інформаційних технологій. З розвитком Інтернету в інформаційному просторі перед людством постають різноманітні виклики і загрози щодо всіх сфер життєдіяльності суспільства. Набираючи обертів всесвітня павутина несе в собі безліч загроз впливаючи на спосіб життя, мислення, формування світогляду та кожне переконання особистості як суто інформаційно, так і за допомогою практичного